

Penguatkuasaan Undang-undang Status Halal Premis Makanan di Malaysia

(Law Enforcement of the Halal Status in Malaysian Food Premises)

Nursyakirah Hazban^{1*} , Zaini Nasohah²

¹Pusat Kajian Syariah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), 43600 Bangi, Selangor, Malaysia.

Email: syakirahhazban@gmail.com

²Pusat Kajian Syariah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), 43600 Bangi, Selangor, Malaysia.

Email: zbn@ukm.edu.my

CORRESPONDING

AUTHOR (*):

Nursyakirah Hazban

(syakirahhazban@gmail.com)

KATA KUNCI:

Penguatkuasaan
Pemantauan
Status Halal
Premis Makanan

KEYWORDS:

Enforcement
Monitoring
Halal Status
Food Premises

CITATION:

Nursyakirah Hazban & Zaini Nasohah.
(2023). Penguatkuasaan Undang-undang
Status Halal Premis Makanan di Malaysia.
*Malaysian Journal of Social Sciences and
Humanities (MJSSH)*, 8(2), e002099.
<https://doi.org/10.47405/mjssh.v8i2.2099>

ABSTRAK

Operasi pemantauan dan penguatkuasaan pasca pensijilan halal diperuntukkan dalam prosedur perundangan sebagai memastikan tahap pematuhan berhubung skim pensijilan halal di Malaysia. Pelaksanaan penguatkuasaan turut dipergiatkan ekoran daripada isu penggunaan dan penipuan terhadap perbincangan halal sering kali didedahkan dalam media hari ini. Perkara sedemikian mendapat perhatian ramai pihak terutamanya para pengguna yang peka dan sangat menitikberatkan soal halal dan haram mahupun syubhah dalam setiap aspek kehidupan termasuk makanan dan pemakanan yang menjadi darah daging mereka. Lebih-lebih lagi, perilaku ketidakpatuhan undang-undang dan peraturan dikenal pasti berlaku di premis makanan yang menjadi tumpuan masyarakat menikmati hidangan. Artikel ini bertujuan untuk menengahkan analisis sorotan literatur berkaitan pelaksanaan penguatkuasaan dan tindakan undang-undang terhadap isu yang berkaitan dengan kepenggunaan halal ekoran daripada kes yang tidak berpenghujung demi menjaga pengurusan dan kredibiliti di syarikat dan premis makanan berstatus halal. Pendekatan analisis kandungan secara deduktif telah digunakan dalam menghubungkan sumber literatur yang diperolehi. Hasil kajian mendapati bahawa terdapat beberapa cabaran awal yang dikenal pasti dalam mengendalikan pemantauan dan penguatkuasaan status halal oleh pihak berautoriti daripada Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), Jabatan Agama Islam Negeri (JAIN) dan Kementerian Perdagangan Dalam Negeri Dan Hal Ehwal Pengguna (KPDNHEP) di premis makanan.

ABSTRACT

Post-halal certification monitoring and enforcement operations are provided in the legislation to ensure compliance with the halal certification scheme in Malaysia.

Enforcement has been intensified due to the issue of use and fraud regarding halal certification frequently debated and revealed in the media today. Such matters have attracted the attention of several parties, especially consumers who are alert and perceptive as well as place great emphasis on the question of halal and haram as well as shubhah in every aspect of life, including food and nutrition, which eventually becomes their flesh and blood. Non-compliance with laws and regulations have been found to occur in food premises where the community comes to enjoy a good and halal meal. This article aims to highlight the analysis of a literature review related to the enforcement and instituting of legal action on issues related to the use of the halal status and the never-ending cases related to halal in order to safeguard the management and credibility of halal certified companies and food premises. The content analysis method that adopted the deductive approach was used to relate and link the various sources of relevant literature. Findings indicate that there are some initial challenges identified in the course of monitoring and enforcing the halal status in food premises by enforcement personnel from the Malaysian Islamic Development Department (JAKIM), the State Islamic Religious Department (JAIN) and the Ministry of Domestic Trade and Consumer Affairs (KPDNHEP).

Sumbangan/Keaslian: Kajian ini menyumbang kepada literatur sedia ada berhubung pemantauan dan penguatkuasaan status halal dengan memfokuskan secara khusus kepada salah satu skim pensijilan halal di Malaysia iaitu premis makanan dan perkara yang berhubung kait dengannya.

1. Pengenalan

Malaysia sebagai sebuah negara majmuk mempunyai penduduk yang terdiri daripada pelbagai agama, keturunan dan bangsa. Sesetengah situasi membawa kepada percampuran gaya hidup yang perlu dikawal terutama apabila melibatkan isu halal dan haram dalam makanan dan pemakanan. Antara cabaran yang turut dihadapi oleh pengguna terutamanya golongan Muslim adalah bagi menentukan makanan yang diambil adalah menepati aspek halalan tayyiban sebagaimana tuntutan hukum syarak.

Dewasa kini turut memperlihatkan bahawa perusahaan makanan menjadi tumpuan dan juga turut menyumbang kepada ekonomi negara (Rima et al., 2021). Masyarakat hari ini mengambil langkah menjalankan perniagaan makanan dalam usaha mencari pendapatan dan kos sara hidup demi menampung kehidupan semasa dan akan datang lebih-lebih lagi dengan keadaan ekonomi sekarang. Namun demikian, senario dalam laman media hari ini menunjukkan terdapat sebilangan premis makanan juga tidak lekang daripada timbulnya isu pengiklanan, penyalahgunaan dan penyelewengan status halal serta pelbagai bentuk pemalsuan dengan anggapan sebagai strategi perniagaan bagi melariskan jualan makanan (Mustafa 'Afifi et al., 2013). Justeru, situasi ini menunjukkan ketidakprihatinan individu yang tidak bertanggungjawab dan menjadi satu sensitiviti sebilangan pengguna apabila menyentuh isu kontemporari termasuklah halal haram, makanan dan minuman halal dan halalan tayyiban.

Sehubungan dengan itu, penguatkuasaan yang dijalankan dalam prosedur pasca pensijilan halal adalah sebagai langkah untuk memastikan pematuhan status pengesahan halal dalam kalangan pengusaha yang juga pemegang sah Sijil Pengesahan Halal Malaysia (SPHM) sentiasa berkekal dipatuhi dan juga termasuk bukan pemegang SPHM yang menggunakan halal tanpa keizinan pihak berwajib ([Baharudin & Nurul Hudani, 2022](#)).

2. Metod Kajian

Segala maklumat dan fakta kajian ini diperolehi dengan merujuk kepada kitab-kitab fiqh berkaitan perbahasan makanan dan makanan halal, buku ilmiah, kertas kerja persidangan, jurnal penyelidikan, tesis, laporan akhbar, portal rasmi di laman sesawang berhubung topik perbincangan dan statut perundangan yang berkuat kuasa iaitu Akta dan Enakmen yang berkaitan dengan kepenggunaan perbahasan halal di bawah Perlembagaan Persekutuan dan negeri-negeri di Malaysia. Data yang diperolehi dianalisis menggunakan pendekatan analisis kandungan.

3. Analisis Sorotan Literatur

Penulisan ini dihasilkan bagi menganalisis sorotan para pengkaji berhubung penguatkuasaan tindakan undang-undang status halal yang dilaksanakan dengan memberi tumpuan skop di premis makanan. Spesifikasinya, penelitian dalam prosedur pematuhan halal menghubungkan aspek halalan tayyiban dari perspektif syarak bagi menjamin keselamatan makanan, garis panduan pensijilan halal di premis makanan, bidang kuasa dan peranan pihak berautoriti serta undang-undang yang diperuntukkan dalam kepenggunaan status halal.

3.1. Hubungkait Aspek Halalan Tayyiban dan Keselamatan Makanan

Konsep halal, haram dan syubhah dibincangkan dengan meluas dalam pelbagai sudut kehidupan termasuk sumber makanan dan pemakanan. Kepentingan dalam menitikberatkan bukan sahaja halal bahkan *tayyib* berhubung makanan adalah kerana mempengaruhi tingkah laku dan corak kehidupan individu serta bagi melahirkan generasi masyarakat yang baik. Namun, keperluan masyarakat Islam kepada halalan tayyiban semata-mata tidak memadai tanpa pemahaman dan pengaplikasiannya dengan betul sebagaimana yang diperakui oleh [Harlida dan Alias \(2014: 103-120\)](#). Hal ini bagi membantu dalam pemilihan sumber makanan yang dipercayai dan diyakini.

Menurut [Ibn Kathir \(1999\)](#) dan [Ibrahim et al. \(2004\)](#), istilah *tayyib* dalam ungkapan halalan tayyiban agak sinonim dengan sesuatu yang halal lagi baik, bersih, berkualiti, suci, selamat, berkhasiat dan bermanfaat serta tidak mendatangkan kemudharatan. Makanan halalan tayyiban juga bukan sekadar pada keenakan rasa, harga yang murah dan menu yang menarik serta menyelerakan bahkan lebih daripada itu. Perkara ini turut dianalisis oleh [Khairul Anwar \(2017\)](#) dengan melibatkan pengusaha Industri Kecil dan Sederhana (IKS) di negeri Selangor bahawa asas kepada halalan tayyiban melibatkan beberapa elemen iaitu pematuhan terhadap peraturan dan garis panduan yang ditetapkan dan juga perundangan dalam kawalan halal. Pelaksanaan amalan kebersihan dan pengurusan dalaman berkaitan halal juga adalah merupakan aspek yang diambil kira selain daripada proses awal penyediaan bahan mentah sehingga makanan atau masakan siap dihidangkan.

Manakala, penulisan [Dayang Aniza \(2012\)](#) berhubung aplikasi konsep halal yang digunakan oleh pengusaha restoran Melayu telah dibincangkan dengan membawa empat pemboleh ubah iaitu penggunaan bahan ramuan, peralatan yang digunakan, kaedah penyediaan makanan dan minuman yang menepati konsep halal dan tahap amalan kebersihan dalam pengendalian makanan dan minuman. Konsep halal berpandukan elemen yang disenaraikan telah di aplikasi dalam perniagaan di premis makanan oleh pengendali makanan yang difokuskan di daerah Johor Bahru.

Justifikasinya, mekanisme halal dan *tayyib* dalam konteks pengendalian mahupun pemilihan makanan berhubung kait dengan tiga komponen iaitu kebersihan, keselamatan makanan dan kualiti makanan. Perkara ini diperakui oleh [Mohd Farhan \(2019\)](#) dan [Hayati @ Habibah dan Khairul \(2008: 65-79\)](#) melibatkan perusahaan kecil dan sederhana pemprosesan makanan di Malaysia. Amalan dan kesedaran dalam isu kebersihan dan keselamatan berkait rapat dengan faktor pengetahuan, sikap dan juga demografi seperti tahap pendidikan dan kaum. Perbezaan dengan penulisan [Mohd Farhan \(2019\)](#) adalah penilaian dilaksanakan melalui instrumen analisis hadith menggunakan kerangka *Hazard Analysis Critical Control Point* (HACCP) bagi menangani isu melibatkan keselamatan makanan.

[Norkumala \(2019: 438-448\)](#) pula mengulas akan kepentingan penjagaan keselamatan di sisi perundangan Islam dan turut memberi impak kepada gaya hidup pengguna, memelihara mutu kesihatan setiap individu dan mengurangkan pelbagai risiko berkaitan keselamatan makanan. Elemen *tayyib* telah dikenal pasti dengan menekankan kebersihan diri dan pakaian, tempat dan persekitaran, jaminan keselamatan dan bebas daripada sebarang bahaya dan kekotoran serta memberi manfaat kepada kesihatan tanpa bahan-bahan yang tidak selamat dalam makanan.

Seterusnya, kefahaman dan pengetahuan dalam menjalankan perusahaan makanan dan minuman dengan penekanan aspek halalan *tayyiban* yang sebenar dinilai melalui aplikasi dan amalan semasa proses pengendalian makanan dilakukan. Menurut [Nurul Asmida dan Mohd Anuar \(2021: 171-188\)](#), antara bentuk pengabaian dalam prinsip halalan *tayyiban* adalah penentuan bahan mentah yang tidak menepati jaminan halal dan *tayyib*. Sebagaimana tinjauan yang dilakukan terhadap pengendali makanan di sekitar Lembah Klang jelas memperlihatkan pengamalan dalam penyediaan makanan yang dipraktikkan tidak selari dengan ciri-ciri halal lagi suci sepertimana pengetahuan yang ada.

Berdasarkan perbincangan di atas, topik halalan *tayyiban* berkait rapat dengan kefahaman teori dan praktikalnya. Secara teoritikalnya, kecenderungan terhadap halal diketahui dengan mendalam, adapun amalan pengurusan secara praktikal adalah kurang memuaskan dalam kalangan sebilangan pengusaha dan pengendali makanan apabila dilihat dari sudut *tayyib* yang dipraktikkan di premis tersebut. Justeru, aspek halal dan *tayyib* perlu seiring dititikberatkan kerana memberi kesan terhadap keselamatan makanan.

3.2. Polisi Premis Makanan dan Dasar-dasar Tanda Halal

Taburan premis makanan di Malaysia yang menjalankan perusahaan makanan terdiri daripada pelbagai kategori seperti restoran, kafe, kedai bakeri, premis makanan berangkai, premis bergerak, kafeteria di medan selera, kiosk, dapur hotel, dapur pusat konvensyen, katering dan juga khidmat penyajian makanan ([Bahagian Hab Halal Jabatan](#)

[Kemajuan Islam Malaysia \[JAKIM\], 2020](#)). Justeru, kesemua premis makanan berada di bawah pengawalan peraturan dan prosedur undang-undang berhubung makanan agar prinsip halal dan *tayyib* sentiasa terjaga.

Premis makanan menjadi tumpuan dan pilihan para pengguna bagi mendapatkan pelbagai variasi menu masakan. Bertitik tolak daripada itu, setiap pengusaha dan pengendali makanan memainkan peranan dalam memenuhi keperluan dan kepuasan pengguna termasuk memelihara aspek kehalalan setiap hidangan makanan dan minuman khususnya pengguna Muslim.

Kepercayaan masyarakat Muslim hari ini terhadap premis makanan yang dikendalikan oleh orang Melayu, beragama Islam dan pekerja premis juga adalah Muslim dengan beranggapan bahawa premis tersebut adalah diyakini halal sedangkan ukuran sebenar halal dan *tayyib* bukan sahaja melibatkan personaliti luaran semata-mata ([Ilyia Nur et al., 2011: 113-134](#)). Apatah lagi apabila peningkatan bilangan premis makanan memperlihatkan bukan hanya dimonopoli oleh pengusaha yang beragama Islam sahaja bahkan turut diterajui oleh kelompok bukan Muslim dalam usaha penyediaan makanan halal ([Siti Fatma, 2016](#); [Muhamad Zan, 2013](#)). Perkara ini turut dibuktikan oleh [Ameer Fikri et al. \(2021: 188-199\)](#) akan peratusan perolehan sijil halal dalam kalangan pengusaha bukan Muslim lebih ramai berbanding golongan Muslim. Situasi sedemikian berlaku disebabkan mentaliti segelintir daripada mereka bahawa sebagai seorang Muslim, pengiktirafan kepada pensijilan halal bukan menjadi suatu keperluan kerana hanya memadai sebagai status agama Islam.

Justeru, [Zalina \(2007: 409-428\)](#) dan [Ilyia Nur et al. \(2011: 113-134\)](#) berpendapat polisi penggunaan pensijilan halal yang diperkenalkan oleh pihak Jabatan Agama jelas membawa kepentingan kepada semua pihak sebagai panduan untuk mendapatkan keperluan makanan mahupun barang gunaan yang menepati pandangan syarak. Malah, pelbagai kerangka piawaian dan standard perundangan digubal juga sebagai langkah menjaga kualiti dan kredibiliti premis makanan. Meskipun persamaan kedua-dua pendapat berpandukan Akta Perihal Dagangan 1972 dan dua perintah di bawahnya, penulisan membezakan yang mana [Zalina \(2007\)](#) memfokuskan kepada produk halal, manakala [Ilyia Nur et al. \(2011\)](#) memberi tumpuan kepada industri restoran di Malaysia.

Menurut [Khairul Anuwar et al. \(2017: 1-16\)](#), kerajaan melaksanakan garis panduan dalam pematuhan halal sebagai keperluan di premis makanan. Antaranya adalah Standard Piawaian bagi makanan halal iaitu MS1500:2019 sebagai garis panduan dan rujukan kepatuhan aspek keselamatan makanan. Selain itu, Manual Prosedur Pensijilan Halal Malaysia (MPPHM) 2020 yang menetapkan prosedur bagi mengukuhkan aplikasi halal dan Sistem Jaminan Halal turut berfungsi sebagai keperluan kawalan halal.

Status halal dalam sebarang perkhidmatan industri berfungsi sebagai memberi keyakinan dan kepercayaan serta meningkatkan industri yang dijalankan tersebut untuk lebih dikenali sebagai mengambil cakna aspek halal. Hal ini disokong oleh [Sharifah Zannierah et al. \(2011: 47-58\)](#) dan [Mohani et al. \(2009: 22-29\)](#) bahawa nilai status halal memberi impak dan pengaruh yang positif dalam perusahaan makanan. Gambaran imej sesebuah restoran dan penyediaan makanan yang lebih terjaga akan kesuciannya dipandang melalui perakuan label halal. Malah, [Norain et al. \(2013: 37-57\)](#) mengatakan pengguna juga memberi tindak balas yang positif dan kesedaran yang tinggi terhadap tanda halal sebagai penentu dalam pemilihan produk makanan mahupun tempat makan. Namun, terdapat juga segelintir pengguna tidak meletakkan logo atau sijil halal sebagai

aspek utama dalam penentuan premis makanan seperti yang diperakui oleh [Hazwani et al. \(2020: 135-170\)](#).

Perbezaan persepsi daripada pelbagai latar belakang baik pengguna mahupun pengusaha sendiri yang berada dalam industri perusahaan dan perniagaan adalah bergantung kepada faktor-faktor tertentu umpamanya sikap, tahap kesedaran, agama, keadaan semasa, pengamalan dan lain-lain yang memberi pengaruh dalam membuat penilaian dan penerimaan terhadap premis makanan.

3.3. Pelaksanaan Tindakan Undang-undang Berhubung Status Halal

Setiap agensi kerajaan telah diperuntukkan di bawah jabatan khusus dan bidang kuasa tertentu bagi memastikan setiap sektor perkhidmatan yang berhubung kait dengan undang-undang di Malaysia mencapai objektif yang ditetapkan. Begitu juga di bawah pengurusan pensijilan halal ditubuhkan organisasi yang berperanan menjalankan segala tadbir urus pengawalan, pemantauan, pemeriksaan, penguatkuasaan dan pendakwaan sebagaimana peruntukan undang-undang Perlembagaan Persekutuan dan juga negeri-negeri yang terlibat.

Umumnya, sejarah perkembangan pensijilan halal di Malaysia selama tempoh 50 tahun yang bermula daripada tahun 1968 hingga tahun 2020 dengan pindaan dan penambahbaikan menggambarkan kemajuan badan yang bertanggungjawab dalam menitikberatkan prinsip halalan tayyiban dalam semua perkhidmatan berupa barangan dan bukan barangan yang melibatkan perhubungan manusia dengan perundangan Islam. Hal ini diulas secara terperinci dalam penulisan [Mohd Amri et al. \(2021: 235-272\)](#) mengenai kronologi pembangunan pensijilan halal, perundangan dan penguatkuasaan yang berkaitan serta termasuk perihal bidang kuasa Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) sebagai agensi utama berhubung pensijilan dan pengesahan halal di Malaysia.

Merujuk kepada kerangka perundangan di Malaysia, aplikasi status halal dan halalan tayyiban mempunyai hubung kait dengan undang-undang utama sedia ada iaitu Akta Perihal Dagangan ([Akta Perihal Dagangan, 2011](#)) yang mengandungi dua Perintah Perihal Dagangan yang berkaitan dengan penguatkuasaan halal iaitu [Akta Perihal Dagangan Perintah Perihal Dagangan \(Takrif Halal\) 2011](#) dan [Akta Perihal Dagangan Perintah Perihal Dagangan \(Perakuan dan Penandaan\) 2011](#). [Majidah \(2016\)](#) dan [Zalina dan Siti Zubaidah \(2015: 189-216\)](#) membincangkan akan penggubalan APD 2011 yang dipinda daripada APD 1972 banyak memberi pembaharuan dan penambahbaikan demi memantapkan lagi pengawalan dan pencegahan isu halal. Tambahan itu, meskipun Malaysia tidak sepi daripada kes berhubung halal daripada pengusaha saban tahun, namun sebahagian besar isu-isu halal berupaya ditangani dalam tindakan penguatkuasaan yang dijalankan di bawah APD 2011. [Majidah \(2016\)](#) turut mencadangkan beberapa penambahbaikan melibatkan undang-undang, bidang kuasa JAKIM ke arah pemerkasaan pengurusan halal Malaysia dan juga menyentuh perihal pengguna demi menyebarkan kesedaran dan pengetahuan berpanjangan dalam kepenggunaan halal.

[Mustafa 'Afifi dan Mohd Mahyeddin \(2018: 51-60\)](#) menyatakan bahawa terdapat beberapa isu yang dibangkitkan berhubung status halal dan membincangkan pelaksanaan tindakan pentadbiran oleh pihak berkuasa berwibawa atas kesalahan yang diperuntukkan di bawah pensabitan APD 2011. Kesemua tahap tindakan tersebut dikenakan bergantung kepada bentuk kesalahan yang dilakukan. Sebagaimana Perintah

3 dalam [Akta Perihal Dagangan Perintah Perihal Dagangan \(Perakuan dan Penandaan Halal\) 2011](#), pihak berkuasa berwajib adalah merujuk kepada JAKIM/JAIN/MAIN yang berhak memperakukan status halal manakala penglibatan agensi-agensi lain adalah sebagai membantu dalam melancarkan proses pensijilan halal.

Seterusnya, bidang kuasa untuk memantau dan menguatkuasakan tindakan undang-undang adalah terletak di bawah KPDNHEP bagi mengenal pasti bukti kesalahan dan pelanggaran terhadap undang-undang terbabit sebagaimana yang diperuntukkan dalam APD 2011. Tugas KPDNHEP khususnya Bahagian Penguatkuasa memainkan peranan mengawal selia penguatkuasaan sebanyak 12 Akta dan bertindak sebagai institusi pelindung pengguna di Malaysia ([Kementerian Perdagangan Dalam Negeri Dan Hal Ehwal Pengguna, 2022](#)). Justeru, menurut [Christie dan Sakina \(2016: 71-82\)](#), salah satu cabaran yang dikenal pasti berhubung Bahagian Penguatkuasaan adalah kekurangan kakitangan melibatkan anggota dan pegawai penguat kuasa dalam usaha melindungi hak pengguna dalam pemantauan. [Muhammad Hafiz et al. \(2016: 21-23\)](#) juga memperakui akan bilangan pegawai yang terhad dibandingkan dengan skop bidang kuasa KPDNHEP yang banyak dan luas dalam menjalankan tindakan penguatkuasaan undang-undang.

Tambahan itu, antara beberapa cabaran yang memberi kesan dalam keberkesanan operasi penguatkuasaan menurut [Mustafa 'Afifi et al. \(2013: 479-489\)](#) dan [Nor Arfah dan Jasri Jamal \(2013: 137-152\)](#) adalah perihal sikap, pengetahuan dan kesedaran dalam kalangan sebilangan pengusaha dan pengguna terhadap isu penggunaan logo halal yang bersifat voluntari memberikan pelbagai tanggapan termasuklah penggunaan dengan sewenangnyanya sebagai daya tarikan. Manakala, mereka juga berpendapat berhubung tindakan penguatkuasaan, hukuman ke atas pesalah yang sah melanggar etika adalah belum mencukupi kadar berat dan berkemungkinan membawa kepada pengulangan perbuatan yang sama pada masa akan datang. Bahkan, urusan penyelesaian kes yang mengambil tempoh yang lama turut dilihat sebagai suatu cabaran disebabkan memerlukan kepada penyiasatan secara teliti dan pengesahan daripada agensi lain yang berkaitan dengan isu yang timbul.

Selain daripada kedudukan agensi pelaksana dan penguat kuasa kerajaan seperti KPDNHEP dan JAKIM mahupun JAIN/MAIN yang bertanggungjawab berhubung hal ehwal makanan dan hal-hal berkaitan halal sebagaimana yang dijelaskan oleh [Mohd Al'Ikhsan dan Siti Salwa \(2015: 56-61\)](#), [Nor Arfah dan Jasri Jamal \(2013: 137-153\)](#) juga membincangkan akan penglibatan Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM). KKM terlibat secara tidak langsung dalam melancarkan proses pengawalan dan pemantauan sebagaimana termaktub di bawah [Akta Makanan 1983 \(Akta 281\)](#) dan Peraturan Makanan 1985 dan Peraturan-peraturan Kebersihan Makanan 2009 yang bersangkut paut dengan penekanan aspek kebersihan. Secara khususnya, Pegawai Teknologi Makanan (PTM) daripada KKM bertanggungjawab untuk membantu pihak JAKIM bagi melindungi pengguna daripada sebarang perdagangan yang tidak sihat.

Seterusnya, [Zulkifli \(2007: 1-21\)](#) dan [Norazla et al. \(2015: 122-135\)](#) merungkai akan pensabitan sebarang kepenggunaan halal tanpa diiktiraf oleh pihak berwajib juga diperuntukkan di bawah Akta Perlindungan Pengguna 1999, Akta Kerajaan Tempatan 1976 dan Undang-undang Kecil Pihak Berkuasa Tempatan serta menggunakan pakai kuasa Perundangan Negeri iaitu Akta/Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah Negeri di bawah kesalahan penyalahgunaan tanda halal. Justeru, setiap peruntukan undang-undang dikawal selia oleh badan organisasi yang tersendiri. [Norazla et al. \(2015\)](#) turut

berpendapat bahawa perundangan sedia ada adalah terpisah antara satu sama lain kerana melibatkan banyak statut yang dirujuk.

Sehubungan dengan itu, ketiadaan satu undang-undang khas berkaitan halal menjadi cabaran penguatkuasaan halal. Cadangan penggubalan Akta Halal Malaysia yang khusus berkaitan halal banyak disuarakan oleh beberapa pihak seperti mana yang dinyatakan oleh [Mohamad Sofee \(2010: 1-13\)](#), [Ahmad Hidayat dan Zulzaidi \(2012: 271-288\)](#) dan [Norhidayah dan Sa'adan Man \(2019: 165-190\)](#). Saranan ini bertujuan memantapkan lagi undang-undang sedia ada di samping keperluannya dari sudut jangka masa panjang bagi menangani setiap isu halal haram terhadap makanan. Akta yang dirangka tersebut turut mendapat sokongan daripada pelbagai pihak dan berkepentingan sebagai rujukan dalam industri halal. Walau bagaimanapun, bagi merealisasikan sebagai undang-undang di Malaysia, banyak sudut yang perlu diperhalusi terutamanya melibatkan peralihan bidang kuasa dalam Perlembagaan Persekutuan.

Berdasarkan kepada beberapa perkara yang telah diketengahkan, pelbagai faktor dan cabaran yang dihadapi oleh pihak yang berkepentingan bukan sahaja dalam soal pelaksanaan tindakan perundangan, malah termasuk juga memberi pendedahan dan kesedaran dari segenap sudut bagi menyampaikan pengetahuan dan prosedur peraturan kepada pengusaha premis makanan dan orang awam amnya. Hal ini kerana pelbagai kemungkinan yang berlaku dalam kalangan pengusaha atau peniaga khususnya sama ada tidak mengetahui kewujudan undang-undang yang digubal atau mengambil ringan dengan tidak mengendahkan segala undang-undang sedia ada.

4. Perbincangan Kajian

Dalam sektor perusahaan makanan yang diiktiraf sebagai halal, hubungan antara tiga kelompok adalah signifikan bagi memantapkan rantai integriti halal di premis makanan. Premis makanan bertindak sebagai tempat penyediaan masakan untuk jualan pelbagai menu makanan mendasari hubungan antara pihak berkuasa, pengusaha premis dan juga pengguna. Agensi penguat kuasa yang berperanan sebagai badan yang berautoriti dalam pengurusan pensijilan halal dan pemantauan pasca pensijilan, kemudian pengusaha sebagai penggerak utama dalam amalan pengendalian status halal makanan yang disediakan, dan seterusnya pengguna yang memainkan peranan sebagai pelanggan dan turut sebagai orang awam dalam usaha melaporkan sebarang aduan yang disyaki di persekitaran mereka.

Berdasarkan kepada perbincangan literatur, ketiga-tiga kelompok tersebut dilihat wujudnya kepincangan dan berhadapan cabaran tersendiri ke arah membudayakan prinsip halalan tayyiban berkaitan makanan dan premis makanan. Sehubungan dengan itu, amalan pengendalian dan pengurusan di premis makanan memerlukan kepada tinjauan, pemantauan dan pengawalan berterusan daripada pihak yang berautoriti. Isu pihak yang tidak bertanggungjawab dengan sewenangnyanya menyalahgunakan status halal tanpa kebenaran yang sah menjejaskan nama baik pensijilan halal di Malaysia. Keadaan ini penting diberi perhatian yang serius bagi memastikan kepatuhan terhadap prosedur halal lagi *tayyib* dipraktikkan secara berpanjangan.

Adapun dari sudut pelaksanaan tindakan undang-undang sendiri, beberapa cabaran dikenal pasti berasaskan kepada kajian lepas. Justeru, alternatif dan strategi diperlukan ke arah memperkasakan lagi penguatkuasaan undang-undang. Berdasarkan kepada isu dan cabaran yang wujud, bilangan anggota pegawai bagi penglibatan dalam

penguatkuasaan dan dari sudut penalti dan hukuman yang dikenakan menuntut kepada penilaian pihak berwajib bagi penambahbaikan proses penguatkuasaan. Selain daripada meneliti kepada tempoh masa yang diambil bagi semakan dan penyelesaian sesuatu kes oleh pihak yang terlibat.

Maka, cadangan bagi mewujudkan akta yang khusus berkaitan halal semata-mata merupakan satu langkah yang produktif dan relevan serta menjadi keperluan dalam perundangan ditambah dengan perkembangan rantai makanan halal di premis makanan. Akta ini banyak dibincangkan dan dibahasakan dari sudut kepentingannya dalam usaha memberi nilai tambah ke arah memperkasakan lagi undang-undang dan operasi pemantauan yang dijalankan secara lapangan. Tambahan itu juga, perundangan statut yang pelbagai dirujuk selain APD 2011 bagi pensabitan sesuatu kes berkaitan isu halal turut menjadi sokongan untuk penggubalan akta yang baru.

Merujuk kepada sistem peraturan sesuatu undang-undang tidak dapat dipisahkan dengan tindakan hukuman sebagai peringatan berterusan. Asasnya peruntukan undang-undang APD 2011 adalah melibatkan perihal dagangan. Oleh sebab status halal turut melibatkan aspek dagangan maka disabitkan di bawah peruntukan APD. Dalam konteks akta sedia ada, pindaan APD 1972 kepada APD 2011 membawa banyak penambahbaikan dan kepentingan dalam usaha menangani isu halal. Penelitian dalam tempoh 10 tahun APD 2011 digubal, kajian lanjutan adalah signifikan bagi melihat jurang kepatuhan pasca pensijilan halal dan ketidakpatuhan dalam setiap kepenggunaan status halal terutamanya yang menyentuh kepelbagaian premis makanan dan penyediaan menu makanan di Malaysia.

5. Kesimpulan

Meskipun terdapat beberapa cabaran awal yang dikenal pasti dalam operasi penguatkuasaan halal, berasaskan kepada kes yang dipantau dan diambil tindakan memperlihatkan sikap komited pihak penguatkuasaan dalam membanteras gejala yang tidak sihat berlaku dalam masyarakat demi memenuhi hak perlindungan dan keselamatan awam. Malah, persoalan kepada isu kepenggunaan halal yang tidak berkesudahan saban tahun tidak hanya bergantung kepada satu pihak sahaja namun memerlukan kepada sokongan dan usaha penglibatan semua untuk memastikan segala penipuan dapat dibendung.

Kerajaan memberi sokongan dan komitmen dalam melestarikan setiap industri dan perkhidmatan halal sebagai tanda memberi nilai yang tinggi terhadap pengurusan halal. Ditambah pula, penerimaan dan pengiktirafan di peringkat antarabangsa kepada Malaysia seharusnya dijadikan penggerak langkah untuk mengatasi segala salah laku yang berlaku berkaitan status halal. Justeru, merujuk kepada pengurusan status halal, penekanan dan pemantapan aspek peraturan dan perundangan dilihat sebagai suatu elemen yang penting supaya isu salah laku penyalahgunaan dan penyelewengan halal tidak menjadi satu normalisasi dalam perniagaan makanan yang dijalankan di premis makanan.

Secara keseluruhannya, topik berkaitan halal adalah suatu perbincangan yang luas. Kajian yang berterusan menjadi keperluan kerana melibatkan skop yang besar sepertimana yang diulas dalam prosedur MPPHM 2020. Ia juga turut melibatkan operasi lapangan bagi mengawal, memantau dan menguatkuasakan semua sembilan skim pensijilan halal apatah lagi bidang kuasa penguatkuasaan yang diperuntukkan perlu

dilaksanakan dari semasa ke semasa setiap tahun. Justeru, kajian terperinci dalam isu halal berhubung kait dengan penguatkuasaan undang-undang perlu dilakukan secara konsisten bagi menilai kesemua elemen dalam skim pematuhan halal terutamanya bagi pasca pensijilan halal.

Penghargaan (*Acknowledgement*)

Ucapan terima kasih ditujukan khusus buat penulis bersama yang juga selaku pensyarah atas bimbingan dan sokongan serta sumbangan idea bagi menjayakan penerbitan artikel jurnal ini.

Kewangan (*Funding*)

Kajian dan penerbitan ini tidak menerima sebarang tajaan atau sumbangan kewangan daripada mana-mana pihak.

Konflik Kepentingan (*Conflict of Interest*)

Penulis melaporkan tiada sebarang konflik kepentingan berkenaan penyelidikan, pengarang atau penerbitan kajian ini.

Rujukan

- Ahmad Hidayat Buang & Zulzaidi Mahmod. (2012). Isu dan cabaran badan pensijilan halal di Malaysia. *Jurnal Syariah*, 20(3), 271-288.
- Akta Makanan 1983 (Akta 281). *Warta Kerajaan P.U. (A)* 324.
- Akta Perihal Dagangan 2011 (Akta 730).
- Akta Perihal Dagangan 2011 (Akta 730): Perintah Perihal Dagangan (Takrif Halal) 2011. *Warta Kerajaan P.U. (A)* 430.
- Akta Perihal Dagangan 2011 (Akta 730): Perintah Perihal Dagangan (Perakuan dan Penandaan Halal) 2011. *Warta Kerajaan P.U. (A)* 431.
- Ameer Fikri Mohamad Hilmi, Muhamad Fakhrol Aiman Mohd Asri, Zainul Arif Mohd Ariffin, Muhammad Iman Hakim Hasbullah, Fazura Minhada & Mohamad Hilmi Mat Said. (2021). Cabaran pensijilan halal: kesediaan pengusaha industri dan premis makanan. *3rd International Halal Management Conference (3rd IHMC 2021)*. 188-199.
- Bahagian Halal Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM). (2020). Manual Prosedur Pensijilan Halal Malaysia (Domestik) 2020 (Semakan Keempat) (MPPHM 2020). Putrajaya: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia.
- Baharudin Othman & Nurul Hudani Md. Nawi. (2022). Pensijilan halal Malaysia, cabaran dan potensinya sebagai hab halal. *Jurnal Hadhari*, 14(1), 1-15.
- Christie, D. Y. J. & Sakina Shaik Ahmad Yusoff. (2016). Perkembangan perlindungan pengguna: cabaran dan halal tuju institusi pelindung pengguna di Malaysia. *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat*, 20, 71-80.
- Dayang Aniza Abang Hasni. (2012). *Aplikasi konsep halal dalam kalangan pengusaha restoran melayu di Johor Baru*. [Tesis Ijazah Sarjana Muda, Universiti Teknologi Malaysia]. Malaysian Education Research Repository. <http://merr.utm.my/id/eprint/7252>.
- Harlida Abdul Wahab & Alias Azhar. (2014). Halalan tayyiban dalam kerangka perundangan Malaysia. *Kanun: Jurnal Undang-undang Malaysia*, 26(1), 103-120.

- Hayati @ Habibah Abdul Talib & Khairul Anuar Mohd Ali. (2008). Aspek kualiti, keselamatan dan kesihatan di kalangan PKS makanan: satu sorotan kajian. *Jurnal Teknologi*, 49, 65-79.
- Hazwani Kamarudin, Norhidayah Pauzi, Saadan Man & Syed Mohd Jeffri Syed Jaafar. (2020). Faktor-faktor yang mempengaruhi pemilihan premis makanan dalam kalangan Melayu muslim bandar: satu sorotan literatur. *Jurnal Fiqh*, 17(1), 135-170.
- Ilyia Nur Ab Rahman, Suhaimi Ab. Rahman, Rosli Saleh & Dzulkifly Mat Hashim. (2011). Polisi pensijilan halal bagi industri restoran di Malaysia. Dlm. Suhaimi Ab. Rahman & Jafri Abdullah, *Pengurusan produk halal di Malaysia* (pp. 113-134). Penerbit Universiti Putra Malaysia.
- Ibn Kathir Abu Fida' Isma'il al-Qursyi. (1999). *Mukhtasar Tafsir Ibnu Kathir* (Jil. 1). Dar al-Ma'rifah.
- Ibrahim Mustafa, Ahmad Hasan al-Zayyat, Hamid Abdul Qadir & Muhammad 'Ali al-Najjar. (2004). *Al-Mu'jam al-Wasit* (Cet. 4). Maktabah al-Syuruk al-Dauliyah.
- Khairul Anuwar Mustaffa. (2017). *Konsep halalan tayyiban dan aplikasinya dalam kalangan pengusaha industri kecil dan sederhana dalam industri halal di Selangor* [Tesis Dr. Falsafah, Universiti Malaya]. UM Students' Repository.
- Khairul Anuwar Mustaffa, Joni Tamkin Borhan & Mohd Roslan Mohd Nor. (2017). Manual Prosedur Pensijilan Halal Malaysia sebagai suatu aplikasi memenuhi keperluan konsep halalan toyyiban: suatu analisis. *Online Journal Research in Islamic Studies*, 4 (1), 1-16.
- Majidah Mokhtar. (2016). *Penguatkuasaan halal di bawah Akta Perihal Dagangan 2011 dan Akta Perihal Dagangan 1972* [Disertasi Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia]. UKM Learning & Research Repository.
- Mohamad Sofee Razak. (2010). Akta halal perlu diwujudkan dan digubal di Malaysia. *Kanun: Jurnal Undang-undang Malaysia*, 2(2), 1-13.
- Mohani Abdul, Hashanah Ismail, Haslina Hashim & Juliana Johari. (2009b). SMEs and halal certification. *China-USA Business Review*, 8(4), 22-29.
- Mohd Amri Abdullah, Zalina Zakaria, Ahmad Hidayat Buang & Siti Zubaidah Ismail. (2021). Pensijilan halal di Malaysia: suatu analisis pensejarahan dan perkembangannya. *Journal of Shariah Law Research*, 6(2), 235-272.
- Mohd Farhan Md Ariffin. (2019). *Isu keselamatan makanan menurut perspektif al-hadith: analisis terhadap perusahaan kecil dan sederhana di Lembah Klang* [Tesis Dr. Falsafah, Universiti Malaya]. UM Students' Repository.
- Mohd Al'Ikhsan Ghazali & Siti Salwa Md. Sawari. (2015). Standard piawaian halal di Malaysia menurut perundangan, kelebihan dan kekurangan. *International Journal of Islamic and Civilizational UMRAN Studies*, 2(2), 56-61.
- Muhammad Hafiz Badarulzaman, Harlida Abdul Wahab, Alias Azhar & Nurretina Ahmad Shariff. (2016). Pelaksanaan dan penguatkuasaan halal di Malaysia. *Jurnal Sains Humanika*, 8, 21-23.
- Muhamad Zan Sailan. (2013). *Pengurusan hotel secara Islam: kajian terhadap pengurusan makanan halal di hotel, De Palma Ampang, Selangor* [Disertasi Syariah, Universiti Malaya]. UM Students' Repository.
- Mustafa 'Afifi Ab. Halim, Kamilah Wati Mohd, Mohd Mahyeddin Mohd Salleh, Asming Yalawae, Syed Mohd Najib Syed Omar, Asmidah Ahmad, Azlin Alias Ahmad, Mohd Izhar Ariff Mohd Kashim & Wan Aida Nadirah Sobri. (2013). Perlindungan pengguna produk halal di Malaysia: isu dan cabaran penguatkuasaan pensijilan halal. *Proceedings of The International Conference on Consumerism 2013 (ICC 2013)*, 479-488.

- Mustafa 'Afifi Ab. Halim & Mohd Mahyeddin Mohd Salleh. (2018). Peranan JAKIM dan JAIN dalam kes yang melibatkan penyalahgunaan label halal pada produk makanan. *Malaysian Journal of Syariah and Law*, 7, 51-60.
- Mustafa 'Afifi Ab. Halim, Mohd Mahyeddin Mohd Salleh & Azlin Alias Ahmad. (2019). Hak pengguna produk halal dalam perspektif undang-undang. *International Conference on Islamic Law*, 9-21.
- Nor Arfah Mohd Ishak & Jasri Jamal. (2013). Peranan Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM) dalam membantu penguatkuasaan logo halal di Malaysia. *Proceedings of the International Conference on Consumerism 2013 (ICC 2013)*. 137-153.
- Norain Mod Asri, Mhd. Suhaimi Ahmad & Wook Endut. (2013). Persepsi pengguna terhadap logo / sijil halal: Kajian kes di Selangor. *Jurnal Pengguna Malaysia*, 37-57.
- Norazla Abdul Wahab, Farah Mohd. Shahwahid, Nor'Adha Ab. Hamid, Surianom Miskam, Syaripah Nazirah Syed Ager, Marliana Abdullah, Norziah Othman & Wawarah Saidpudin. (2015). WAR 13 Undang-undang halal Malaysia: isu dan cabaran. *World Academic and Research Congress 2015 (World-AR 2015)*. https://www.researchgate.net/publication/286920615_Undang-undang_Halal_Malaysia_Isu_dan_Cabaran
- Norhidayah Pauzi & Saadan Man. (2019). Cabaran dan elemen kearifan tempatan dalam pensijilan halal Malaysia. *Jurnal Fiqh*, 16(1), 165-190.
- Norkumala Awang. (2019). Konsep halalan tayyiban: aspek tayyib dari perspektif keselamatan makanan. *E-Proceeding International Conference on Islamic Law, Economics and Finance*, 438-448.
- Nurul Asmida Saad & Mohd Anuar Ramli. (2021). Analisis kefahaman dan amalan pengendalian makanan dalam kalangan pengendali makanan di Lembah Klang berasaskan prinsip halalan tayyiban. *Jurnal Hadhari*, 13(2), 171-188.
- Kementerian Perdagangan Dalam Negeri Dan Hal Ehwal Pengguna (2022). Di akses pada 10 September 2022. <https://www.kpdnhep.gov.my/ms/info-korporat/bahagian/timbangan-ketua-setiausaha-pembangunan-perdagangan-dalam-negeri/bahagian-penguatkuasa>
- Rima Abdul Rahman, Harifah Mohd Noor & Adilah Md Ramli. (2021). Cabaran dan kelangsungan pengusaha makanan kecil dalam pandemik covid 19. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities*, 6(12), 13-23.
- Siti Fatma Mansor. (2016). *Penyediaan perkhidmatan hotel patuh syariah di Malaysia* [Disertasi Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia]. UKM Learning & Research Repository.
- Sharifah Zannierah Syed Marzuki, Collin Michael Hall & Paul William Ballantine. (2012). Restaurant managers' perspectives on halal certification. *Journal of Islamic Marketing*, 3(1), 47-58.
- Zalina Zakaria. (2007). Produk halal. Dlm. Ahmad Hidayat Buang, *Undang-undang Islam di Malaysia prinsip dan amalan* (pp. 409-428). Penerbit Universiti Malaya.
- Zalina Zakaria & Siti Zubaidah Ismail. (2015). Perkembangan pengaturan halal menerusi Akta Perihal Dagangan 2011 di Malaysia, *Jurnal Syariah*, 23 (2), 189-216.
- Zulkifli Hasan. (2007). Undang-undang produk halal di Malaysia: isu penguatkuasaan dan pendakwaan. *Konvensyen Undang-undang: Isu Penguatkuasaan dan Pendakwaan*. Universiti Malaya.